

Draženka
Jalšić Ernečić

Josef Kriehuber i litografija 19. stoljeća

Iz zbirke Leandra Brozovića Muzeja grada Koprivnice

Devetnaesto stoljeće donijelo nam je novu grafičku tehniku, litografiju, koja je do pojave fotografije bila od posebne važnosti na polju širenja ideje o masovnoj reprodukciji slika, u ovom slučaju portreta pripadnika europske i hrvatske elite, pri čemu je litografija kao tehnika pružila nove umjetničke mogućnosti. Primjerice, litografije bečkih majstora najčešće su komentirale aktualne

političke događaje, a sukladno s time i osobe iz političkog i javnog života Europe, Monarhije i Hrvatske. Portreti osoba u Brozovićevoj zbirci, vezanih uz povijesni kontekst 19. stoljeća, u najvećoj su mjeri zastupljeni litografijama bečkog majstora portretne grafike Jozefa Kriehubera.

Josef Kriehuber (1800. – 1876.) u povijesti austrijske umjetnosti 19. stoljeća zabilježen je kao bečki litograf

↓ Carl Goebel (1824.-1899.)

Albert grof Nugent-Westmeath (1816.-1896.),
Beč, 1843. (litografija)

↓ Gjuro i Ivan Varga

Dragutin Khuen-Héderváry grof Hédervár, (1849.-1918.)
Zagreb, oko 1893. (bakrojed po fotografiji)

i slikar koji je portretirao plemstvo i vladine službenike, vojne i crkvene velikodostojnike te brojne predstavnike političkog i javnog života, radi čega ga smatraju najznačajnijim portretnim majstorom bečkog bidermajera. Umjetnička ostavština Josefa Kriehubera broji više od tri tisuće radova, što ga svrstava ga među najznačajnije bečke portretne litografe svog vremena, a među radovima su za hrvatsku povijest umjetnosti od posebnog značaja portreti osoba iz javnog života Hrvatske. Josef Kriehuber imao je samo trinaest godina kada je uz poticaj i potporu brata Johanna Kriehubera na bečkoj kraljevskoj Akademiji počeo studirati slikarstvo kao učenik slikara Huberta Maurera. Izdržavao se radeći kao litograf za nekoliko nakladničkih kuća u Beču, a kao učitelj crtanja i pratitelj princa Sanguszkog boravio je u Poljskoj između 1818. i 1821.

↓ Josef Kriehuber (1800.-1876.)

Juraj Georgius Haulik od Varallyja (1788.-1869.)
Beč, oko 1837. (litografija)

godine, nakon čega se, sakupivši dovoljno novaca, vratio u Beč i nastavio školovanje na bečkoj Akademiji (Akademie der bildenden Künste Wien). Kako bi zaradio za troškove života i školovanja Kriehuber je postao jedan od najproduktivnijih reproduktivnih grafičara bečke nakladničke kuće Trentsesky. Godine 1826. izradio je svoj prvi portret koristeći novu grafičku tehniku litografije, a u razdoblju od 1826. do 1876., tijekom punih pedeset godina, postao je jedan od najtraženijih i najbolje plaćenih majstora portreta u Beču, poznat i kao prvi umjetnik kojeg je 1860. godine Ordenom Franje Josipa I. odlikovao car osobno. Kao cijenjeni majstor portretnog crteža podučavao je na bečkoj akademiji Tereziani, no posljednje desetljeće života proživio je u siromaštvu, jer su razvoj i prevlast fotografskih tehnika smanjili broj narudžbi portretnih litografija. Umro je u rodnom Beču 30.

↓ Josef Kriehuber (1800.-1876.)

Janko Drašković grof Trakošćanski (1770.-1856.)
Beč, 1843. (litografija)

↑ Josef Krienhuber (1800.-1876.)
 Franjo Haller grof Hallerkoa (1795.-1875.)
 Beč, 1844. (litografija)

↑ Josef Krienhuber (1800.-1876.)
 Josip Jelačić grof Bužimski (1801.-1859.)
 Beč, 1848./49. (litografija u boji)

svibnja 1876. godine, gdje je i sahranjen na središnjem bečkom groblju u četvrti Simmering, gdje se i danas nalazi njegov nadgrobni spomenik. Kriehuber je očito bio nadaren i dobro izvježban majstor, koji je sigurnim crtežom znao smjestiti lik portretirane osobe u prostor, stavljajući naglasak na dobro držanje i plemeniti stav. Njegovi portreti stasitih muževa i lijepih žena slika su bečkog društva njegovog vremena; kako je ljepotom svojih portreta povlađivao portretiranima, nije bilo društveno značajnije osobe koju nije portretirao upravo Josef Kriehuber.

Podužoj listi bečkih portreta mogu se pridružiti i portreti posebno značajni za hrvatsku povijest sredine 19. stoljeća, među kojima su zagrebački biskup Juraj Haulik (1837.), Janko Drašković grof Trakošćanski (1843.), pukovnik Juraj Oršić vitez Slavetički (1844.), ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije grof Franjo Haller

(1844.), ban Hrvatske i Slavonije grof Josip Jelačić (1848.), đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer (1850.). Osim portreta “hrvatskog kruga” u Zbirci Leandera Brozovića Muzeja grada Koprivnice čuvaju se i portreti njemačkog političara i liberalnog političkog pjesnika Anastasiusa Grüna alias grofa Antona Alexandra von Auersperga rođenog u Ljubljani (1843.), potom austrijskog generala, viteza i baruna Heinricha Hermanna von Hessa (1849.), te nekoliko listova s prikazom vojnika i događaja iz bečke odnosno mađarske revolucije 1848. i 1849. godine. Tipičan primjer vremena sredine 19. stoljeća svakako je portret krajiškog pukovnika Josipa Jelačića, izabranog za hrvatskog bana 23. ožujka 1848., oslonjenog na desnu ruku i odjevenog u svečanu inauguracijsku bansku uniformu, koji stavom portretiranog i svečanim ugođajem odgovara drugim Kriehuberovim

↑ Josef Kriehuber (1800.-1876.)
Heinrich Hermann Josef Freiherr baron von Hess
(1788-1870.), Beč, oko 1849. (litografija)

portretima pripadnika političke elite bečkog kruga. Značajnije zbirke Kriehuberovih radova nalaze se u bečkoj Albertini i u zbirci portreta austrijske nacionalne knjižnice (Österreichische Nationalbibliothek Wien), dok u Hrvatskoj, osim Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu i Kabineta grafike HAZU, većina grafičkih zbirki hrvatskih zavičajnih muzeja (Zagreb, Koprivnica, Varaždin, Rijeka, Osijek itd.) posjeduje barem jednu ili više litografija ovog bečkog majstora. Za pretpostaviti je kako bi sustavno i sveobuhvatno izučavanje ovog umjetničkog gradiva, rastepenog po zbirkama lokalnih i regionalnih muzeja, otvorilo pitanja povijesnih veza Beča i Zagreba, ali i doprinijelo istraživanju kulturnog identiteta hrvatskog društva u 19. stoljeću.

U tom periodu poseban su utjecaj imali upravo politički događaji tijekom prevratne 1848., kao i hrvatski narodni preporod u

↑ Josef Kriehuber (1800.-1876.)
Josip Juraj biskup Strossmayer (1815.1905.)
Beč, 1850. (litografija)

cjelini, pa je lik i djelo hrvatskog bana Josipa Jelačića nadahnuo mnoge europske umjetnike. Zbirka Leandera Brozovića Muzeja grada Koprivnice, kao što je prethodno već spomenuto, uz tri inačice portreta litografa Josefa Kriehubera, posjeduje više portreta bana Josipa Jelačića različitih autora. Komparativni grafički materijal nalazi se pak u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu, Kabinetu grafike HAZU Zagreb, Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici Zagreb, kao i u čitavom nizu manjih regionalnih, lokalnih i gradskih muzeja, pa bi bilo zanimljivo provesti sustavno i cjelovito istraživanje grafičkih listova koji prikazuju bana Hrvatske i Slavonije Josipa Jelačića grofa Bužimskog, kao i portreta ostalih hrvatskih velikodostojnika čiji su likovi stvarali nacionalni identitet hrvatskog građanskog društva u 19. stoljeću. ×